

УДК 316.653:061-053.6:[352/353.07:342.722]
DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2025/11-1/2>

Ольга БАЙДАРОВА, канд. психол. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-2332-1769
e-mail: baidarovao@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Мар'яна ПЕЧОНЧИК, магістрант
ORCID ID: 0009-0000-2938-523X
e-mail: motomanmr@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

УЧАСТЬ МОЛОДІ В ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНОЇ РАДИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Вступ. Участь молоді в громадському житті є одним із ключових чинників формування громадянського суспільства. В умовах соціальних викликів, загострених російсько-українською війною, зростає актуальність залучення молоді до процесів прийняття рішень, що безпосередньо впливають на її життя і розвиток громади. Молодіжні ради територіальних громад виступають важливими платформами для діалогу між молоддю та владою, проте ефективність їх діяльності часто стримується низкою бар'єрів. Метою дослідження є визначення рівня та форм участі молоді у громадській діяльності, виявлення чинників і бар'єрів залучення, а також формування рекомендацій для підвищення ефективності роботи молодіжних рад.

Методи. Для досягнення мети використано комплекс теоретичних (аналіз наукових джерел) і емпіричних методів (аналіз нормативно-правових актів та документів молодіжної політики, анкетування молоді Вараської територіальної громади і членів Молодіжної ради при Вараській міській раді).

Результати. Дослідження засвідчило, що рівень участі молоді у громадській діяльності перевищує середній і відповідає п'ятій сходинці моделі Р. Харта – "консультації та інформування". Найпривабливішими для молодих людей є участь у молодіжних організаціях, радах, парламентах та форумах, соціальних проєктах і програмах, найпопулярніші сфери – освіта, наука, мистецтво. Водночас основними бар'єрами визначено брак підтримки з боку дорослих, дефіцит ресурсів і часу, недостатню поінформованість, бюрократичні перепони, страх відповідальності та нерівний доступ до можливостей у сільській місцевості. Члени Молодіжної ради підтвердили зацікавленість молоді у впливі на розвиток громади, але наголосили на необхідності посилення ресурсного та інформаційного забезпечення. Сформовані на основі результатів дослідження рекомендації охоплюють розширення можливостей участі, просвітницьку роботу, зміцнення підтримки з боку влади і громади, підвищення мотивації й розбудову партнерств.

Висновки. Громадська участь молоді є потужним ресурсом для розвитку громад і формування активного громадянства. Молодіжні ради відіграють ключову роль у створенні сприятливого середовища для такої участі, проте для їх ефективності потрібні комплексні заходи: розширення доступних форматів залучення, підтримка дорослих і влади, належні ресурси й інформаційна відкритість. Забезпечення цих умов сприятиме реальній участі молоді у процесах прийняття рішень, зміцненню соціальної відповідальності та розвитку демократичного потенціалу територіальних громад.

Ключові слова: бар'єри участі, громадська участь, молодіжна рада, молодь, рівень залучення, територіальна громада.

Вступ

У сучасному світі, який характеризується все більшою інтенсифікацією динамічних змін, молодь виступає не об'єктом впливу, а ключовим та потенційно впливовим компонентом суспільства. Молодь є вагомою силою, джерелом інновацій, і, безсумнівно, протягом історичного розвитку суспільства брала активну участь у громадському житті, а також могла сприяти і навіть каталізувати важливі трансформації в політичній системі.

Однак, молодь стикається з численними бар'єрами, які лише загострилися з початку повномасштабної російсько-української війни. В сучасних умовах трансформації систем освіти, зниження рівня соціально-економічного розвитку, військової агресії з боку росії, ситуація з нерівністю погіршилася. Зважаючи на ускладнення соціально-економічного становища в Україні, а також аналізуючи сучасні джерела та проведені соціологічні дослідження (Волосевич, Когут, Жерьобкіна, & Назаренко, 2023; Кулініч, 2016; Кулініч, Барінова, & Нестеренко, 2018; Міністерство молоді та спорту України, 2021; Репицький та ін. 2019; Info Sapiens & IREX, 2021), можна зробити висновок, що активне залучення молоді до громадського життя є критично потрібним в Україні з огляду на необхідність досягнення суспільної злагоди, підвищення рівня життя українського народу та досягнення сучасних стандартів розвинутих країн. А для цього

необхідно застосовувати інструменти, котрі посилять молодь та підвищать рівень її участі у громадській діяльності.

У цьому контексті, саме молодіжні ради стають тим потужним посередником між молоддю та владою, що сприяють формуванню позитивного діалогу, заохоченню до спільного розв'язання проблем та прийняття важливих рішень, котрі стосуються нашого майбутнього. Молоді люди в Україні стикаються з різними видами нерівності, як то: нерівність, зумовлена місцем проживання та рівнем доходів; освітня нерівність; нерівність у сфері зайнятості; цифрова нерівність; гендерна нерівність, – що вимагає ідентифікації викликів, пов'язаних з нею, виявлення причин і проявів нерівності, проведення партисипативних досліджень та формулювання рекомендацій щодо політик і практик, спрямованих на поліпшення становища молоді (Печончик, & Байдарова, 2022). Результати сучасних досліджень демонструють, що повномасштабне вторгнення призвело до зростання громадської активності молоді, особливо у контексті волонтерства (USAID, 2022), проте зараз прослідковується значна втрата мотивації молоді до залучення, якщо вони не розуміють, як їхні дії можуть вплинути на суспільство або сприяти вирішенню конкретних проблем.

У цьому дослідженні влада розглядається як інституції місцевого самоврядування та їхні представники, а дорослі – як члени громади старшого віку, які мають більший вплив. Водночас у структурі влади можуть бути

© Байдарова Ольга, Печончик Мар'яна, 2025

особи, які за віком належать до молоді, що створює додатковий аспект для аналізу. Відтак, існує потреба дослідити рівень залучення молоді та визначити, які саме існують бар'єри громадської участі, що блокують та тим самим знижують рівень громадської участі молоді.

Мета дослідження полягає у визначенні рівня та форм участі молоді в громадській діяльності та розробці рекомендацій щодо більш ефективного використання шляхів залучення молодіжними радами молоді до громадської діяльності.

Методи

Для пошуку відповідей на дослідницькі питання були використані як теоретичні, так і емпіричні методи. До перших відносяться: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення наявних теоретичних положень з досліджуваної теми, аналіз документів, зокрема загальної нормативно-правової бази, що регулює питання молодіжної політики та громадської участі молоді, а також документів, що відображають зміст діяльності молодіжної ради у досліджуваній громаді (Звіт діяльності Молодіжної ради при Вараській міській раді за перше півріччя 2023 року, Типове положення про Молодіжну раду міста Вараш). Емпіричні дані були отримані методом опитування у формі анкетування.

Емпіричне дослідження було проведено на базі Вараської територіальної громади Рівненської області (місто Вараш, село Заболоття, село Рафалівка, село Більська Воля, село Озірці, село Мульчиці), Молодіжної ради при Вараській міській раді та молодіжного центру "Гуркіт" у місті Вараш. Опитування проводилось серед молодих людей Вараської територіальної та членів Молодіжної ради задля визначення рівня їхньої участі та залучення до громадської діяльності, а також бар'єрів участі молоді і розробки рекомендацій щодо більш ефективного використання шляхів залучення молодіжними радами молоді до громадської діяльності. Учасниками дослідження, відтак, виступала молодь Вараської територіальної громади, як безпосередні учасники та бенефіціари молодіжної політики громади, та члени Молодіжної ради при Вараській міській раді, які є активними громадськими діячами, виразниками думок та інтересів молодих людей у громадських питаннях та мають досвід роботи у сфері молодіжної політики.

Результати

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському законодавстві часто застосовується термін "залучення молоді" спільно з терміном "участь молоді". Зокрема, Закон України "Про основні засади молодіжної політики" зазначає, що "участь молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики забезпечується шляхом врахування позиції молоді під час прийняття рішень, що стосуються молоді, залучення суб'єктів молодіжної роботи до реалізації молодіжної політики" (Верховна Рада України, 2021).

Аби визначити зміст поняття громадської участі молоді найбільш чітко та вичерпно, варто проаналізувати також ряд суміжних понять. Доречно буде звернутися до словника термінів, які використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти (Рада Європи, 2021). Він визначає поняття "участь" як безпосередню участь у суспільному житті громади або суспільства. "Участь молоді" – це активне залучення молоді до різних аспектів життя громади, що може проявлятися у включенні молоді до процесів прийняття рішень, а також формування політичних рішень, які стосуються безпосередньо молоді.

А. Драшкович розглядає поняття "громадська участь" як ключову форму функціонування суспільства, засновану на демократичних засадах. Вона базується на реальних можливостях та здатності громадян отримувати інформацію, публічно та аргументовано обговорювати владні рішення, а також активно сприяти формуванню та захисту консолідованої позиції (Пильгун, Колобов, & Єленева, 2014).

У "Посібнику з відкритого місцевого самоврядування та публічної етики в Україні", розробленому Радою Європи в рамках регіонального проекту "Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування" (Рада Європи, 2022, с. 64) зазначається, що громадська участь передбачає взаємодію зі спектром зацікавлених сторін громади, до яких належать активні члени громади, громадські активісти, представники молодіжних центрів та громадських організацій, місцеве самоврядування та безпосередньо зацікавлені у змінах громадяни.

Аналіз механізмів громадської участі дозволяє об'єднати їх відповідно до різних рівнів залучення у такі категорії:

- забезпечення безперервного доступу до інформації громадськості про заплановані рішення у межах громади, місцеві потреби та плани, заплановані програми та проекти, існування форумів та парламентів, а також інформацію про можливості участі (Компас, 2020);

- організація зустрічей, круглих столів, консультацій, а також інших платформ для вільного та необмеженого обміну досвідом, думками та ідеями;

- можливість діалогу та співпраці з представниками громад, або ж громадськості в цілому, та/або окремими групами людей для розробки та ухвалення певних рішень, що спрямовані на вирішення проблемних питань громади;

- залучення громад до ухвалення рішень шляхом використання таких інструментів як голосування, референдуми, дорадчі процеси тощо (Тілікіна, Андріюченко, & Болтівець, 2023).

За тлумаченням Н. Корпач та С. Щерблюк, громадська активність сучасної молоді розглядається і як одна з найважливіших ціннісних орієнтацій сучасного суспільства (Корпач, & Щерблюк, 2020). Молодь виступає головним каталізатором соціальних змін, економічного просування та технологічного прогресу у країні.

Можемо зробити висновок, що громадська участь молоді визначається як активне залучення молодих людей до різних сфер суспільного життя, включаючи участь у процесах ухвалення рішень, самоврядуванні в освітніх установах, спільному управлінні проектами, дозвіллі та додатковій освіті. Громадська участь молоді є важливим елементом розвитку демократії, сприяє формуванню громадської свідомості та активної позиції серед молоді, а також дозволяє молодим людям брати участь у соціальних змінах, сприяє їх створенню і підвищенню якості життя.

Участь молоді може відбуватися з різною інтенсивністю та, відповідно, на різному рівні, тому важливо проранжувати ці рівні від найбільш активної участі до найменш активної. Для пошуку відповіді на питання щодо більш ефективного залучення молоді до участі в процесах прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування, розглянемо ключові моделі, спрямовані на активізацію їх участі, які призначені для зміцнення включеності молоді у суспільне життя і можуть бути корисними для оцінки рівня їхньої активності.

Проаналізувавши дві найбільш авторитетні моделі участі молоді – шкалу Шерпі Арнштейн (Arnstein, 1969)

під відповідною назвою "Драбина громадської участі" та модель, запропоновану Роджером Хартом, – ми зробили висновок, що найбільш доцільною для нашого дослідження є модель Роджера Харта (Hart, 1992) – "Участь дітей: від видимості до громадянства" ("Children's participation: from tokenism to citizenship"), адже вона спрямована, в першу чергу, на оцінку ступеня участі саме молоді (табл. 1). Для кращого розуміння цієї моделі важливо проаналізувати кожен рівень участі, запропонований автором, та співвіднести їх безпосередньо з громадською участю молоді у діяльності молодіжних рад та діяльності громади в цілому.

Таблиця 1
Драбина участі молоді за Р. Хартом (Харт, 1992)

Назва рівня	Міра участі
Проекти, що ініціюються виключно молоддю	Ступінь участі
Проекти, що ініціюються молоддю із залученням дорослих	
Проекти, ініційовані дорослими із залученням молоді	
Консультація та інформування	
Постановка завдань та інформування	
Формальна участь (токенізм)	Неучасть
Декорація	
Маніпуляція	

Перша сходинка, під назвою "маніпуляція", відноситься до неучасті, як і дві наступні. Участь як маніпуляція виникає, коли молодь не розуміє мотивів процесу участі або своєї ролі в цьому процесі (Souza, & Monteiro, 2020).

Наступна, друга сходинка, має назву "декорація", суть якої досить близька до маніпулювання, проте у цьому випадку керівники не прикидаються, що молодь стала ініціатором проекту, вони просто використовують молодь, щоб певним чином "прикрасити" захід (Боярко, Злуніцина, & Морозова, 2019).

Третій рівень драбини участі має назву "формальна участь" або "токенізм". Прикладом токенизму є ситуація, коли молодь запрошують на засідання з питань молодіжної політики, але їхні думки не враховують. Присутність є формальною, без реального впливу на ухвалення рішень.

Четвертим рівнем участі є "постановка завдань та інформування", який на відміну від трьох попередніх рівнів відрізняється тим, що участь на цьому рівні відбувається, коли діти та молодь, по-перше, "розуміють наміри проекту", по-друге, "знають, хто ухвалив рішення щодо їхньої участі та чому", по-третє, "мають значущу (а не "декоративну") роль" (Pazey, 2020).

П'ятий рівень, під назвою "консультація та інформування", означає можливість молоді стати для дорослих / керівників цінними консультантами.

Наступним, шостим рівнем участі молоді є "проекти, ініційовані дорослими із залученням молоді", який демонструє, що навіть у випадку, коли проект ініціюється дорослими, рішення ухвалюються разом із молоддю.

Сьомим рівнем участі є "проекти, що ініціюються молоддю із залученням дорослих", на якому ініціатива створення проектів виходить від самої молоді, а до співпраці залучаються дорослі, які виступають у ролі консультантів або наставників (Активізація молоді та залучення до діяльності, 2019).

Останній, найвищий рівень участі молоді, згідно з моделлю Р. Харта, – "проекти, що ініціюються виключно молоддю" – полягає у тому, що ініціатива щодо створення та реалізації проектів повністю належить молоді (Акімова, 2021).

Проаналізувавши вищеописані рівні, запропоновані Р. Хартом, можна окреслити форми, у яких безпосередньо відбувається участь молоді у громадській діяльності. У загальному розумінні, "форми участі громадян" визначаються як методи та інструменти, якими громадяни можуть користуватися задля дотримання та використання своїх прав та можливостей. В. Дорох та О. Черній детально описують найпоширеніші механізми участі громадськості в ухваленні рішень та надають рекомендації щодо їхнього нормативного врегулювання і застосування на практиці (Дорох, & Черній, 2018). До форм участі громадськості в процесах ухвалення рішень автори відносять: звернення громадян, електронні петиції, місцевий референдум, збори за місцем проживання, органи самоорганізації населення, місцеві ініціативи, громадські слухання, дорадчо-консультативні органи (громадські ради), формування регуляторної політики, громадську експертизу, громадський бюджет (Колдомасов, 2019).

Важливо, щоб молодь могла обрати для себе із запропонованих форм участі саме ті, котрі стануть для молоді пріоритетними, найбільш доречними та цікавими. Отже, певні форми приваблюють молодь більшою мірою, інші – меншою, деякі можуть бути доречними лише в обмеженому контексті, просте кожна з форм має як свій потенціал, так і низку обмежень:

1. Волонтерська діяльність: добровільна робота на волонтерських засадах, з метою допомоги іншим. Приклади заходів / програм: робота на благодійних заходах, допомога громадським організаціям.

2. Участь у роботі молодіжних рад, парламентів, форумів: молодіжна рада/парламент – консультативно-дорадчий орган, який представляє інтереси молоді перед владою. Форум – захід для обговорення глобальних проблем молоді. Приклади заходів / програм: міські / сільські / обласні молодіжні ради, Всеукраїнські / міжнародні молодіжні форуми, громадські слухання.

3. Участь у соціальних проектах та програмах: активна участь у різноманітних проектах та ініціативах з метою зміни чи покращення суспільства. Приклади заходів / програм: громадські ініціативи, соціальні проекти, культурні програми.

4. Культурні заходи: участь у культурних подіях, фестивалях, концертах з метою виявлення та підтримки талановитої молоді. Приклади заходів / програм: молодіжні фестивалі, конкурси творчості, концерти, акустичні вечори.

5. Участь у молодіжних організаціях: вступ до організацій, що об'єднують молодь для реалізації спільних інтересів та ініціатив. Приклади заходів / програм: студентські організації, молодіжні громадські об'єднання, молодіжні центри.

6. Участь у неформальній освіті: активна участь у неформальних освітніх програмах, тренінгах та майстер-класах для розвитку професійних і особистісних навичок. Приклади заходів / програм: воркшопи, тренінги, курси саморозвитку.

Проведений аналіз рівнів та форм участі показав, що різні форми участі молоді у громадському житті можуть відображати різні рівні їхньої активності та впливу на прийняття рішень у громаді. Наприклад, участь у розробці соціальних проектів може відноситися до вищих рівнів участі, оскільки передбачає активну участь молоді у вирішенні реальних соціальних проблем. У той же час,

участь в парламентах та у молодіжних організаціях може відображати середні рівні участі, оскільки ці форми дозволяють молоді висловлювати свої думки та ідеї, але можуть бути обмежені формальними рамками та процедурами. Тоді як участь у культурних, спортивних заходах, концертах та фестивалях, котрі ініціюються й проводяться дорослими, може відображати нижчі рівні участі.

На сьогодні молодь відіграє ключову роль у формуванні майбутнього кожної країни. Залучення молоді до процесу прийняття рішень, особливо через такі структури, як молодіжні ради, стає не тільки трендом, але й необхідністю. Молодіжні ради, як органи, що представляють інтереси молоді на різних рівнях управління, відіграють важливу роль у формуванні політичного, соціального та культурного контуру країни.

Аналіз нормативно-правової бази залучення молоді до громадської діяльності. Поза тим, що існують загальні законодавчі проблеми, які заважають зробити участь громадськості у місцевій політиці реальною та ефективною (Аналітичний центр "Обсерваторія демократії", n. d.), усе ж варто визнати наявність мінімально необхідної нормативно-правової бази, що забезпечує право молоді на участь (Верховна Рада України, 2021; Кабінет Міністрів України, 2018, грудень 18; Левченко, 2021; Президент України, 2021, березень 12). Закон України "Про основні засади молодіжної політики" встановлює правові основи для залучення молоді до активної участі в суспільному житті та впливу на державне управління через молодіжні ради та інші органи, які сприяють реалізації молодіжної політики. Основні аспекти закону включають розвиток молодіжної інфраструктури, забезпечення рівних можливостей для самореалізації молоді та підтримку молодіжних ініціатив на державному рівні. Аналіз Закону демонструє, як держава ставить за мету створити умови, які сприяють самореалізації молоді і її активній участі в житті країни. Закон розглядає молодь як важливий ресурс для розвитку нації та підкреслює необхідність її залучення до різних аспектів суспільного, економічного, політичного і культурного процесів.

Стаття 6 Закону описує структуру та основні функції молодіжних рад, які виступають у ролі консультативно-дорадчих органів. Ці ради можуть бути створені при різних органах державної та місцевої влади і мають за мету забезпечити участь молоді в процесах прийняття рішень, що впливають на їх життя і добробут. Молодіжні ради, таким чином, слугують важливим механізмом для врахування думок і пропозицій молоді в політиці і управлінні, створюючи умови для їхнього прямого впливу на формування молодіжної політики на всіх рівнях влади (Центр розвитку кар'єри, 2023).

Документ "Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року", затверджений Указом Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021, визначає стратегічні напрямки розвитку молодіжної політики в Україні (Тілікіна, 2022). Цей документ покликаний створити умови для забезпечення розвитку, становлення та підвищення конкурентоспроможності молоді, а також сприяти їх активній участі у всіх сферах життя держави. Стратегія визначає роль цих рад у підвищенні активності молоді у формуванні місцевих та національних політик, що безпосередньо стосуються їх інтересів та потреб (Палагнюк, Костева, & Соловійова, 2021).

Постанова Кабінету Міністрів України № 1198 "Про затвердження типових положень про молодіжні ради" (Кабінет Міністрів України, 2018, грудень 18) детально описує структуру, функції та порядок діяльності молодіжних рад на різних рівнях. Цей документ встановлює

чіткі вимоги до формування та організації молодіжних рад, що дозволяє їм ефективно залучати молодь до управлінських процесів та реалізації молодіжної політики, рекомендації щодо створення належних умов для їх діяльності, такі як забезпечення приміщеннями, технічними засобами і матеріальними ресурсами. Функціонування молодіжних рад відповідає принципам, закладеним у Концепції Good Governance, що ґрунтується на загальних інтересах громадян, а не на інтересах окремих осіб, які мають владу та монопольний бізнес (Лях, 2020, с. 69).

Міністерство молоді та спорту України спільно з проектним офісом реформ UNICEF та ОВА провели аналіз утворення в Україні молодіжних рад (Міністерство молоді та спорту України, 2024), за яким було встановлено, що станом на грудень 2023 року кількість молодіжних рад в Україні складала 410, із яких 19 рад діяли на регіональному рівні, а 391 – на місцевому, а найбільше таких рад зосереджено в Кіровоградській (37 рад), Львівській (30 рад) та Дніпропетровській областях (27 рад) (Верховна Рада України, 2021). Існує онлайн-мапа, що відображає наявні в країні молодіжні ради (Transparent Cities, n. d.). Незважаючи на виклики, пов'язані з військовим станом у країні, більшість молодіжних рад не тільки продовжила свою діяльність, але й адаптувалася до нових умов, забезпечуючи високий рівень залученості та ефективності молоді у вирішенні локальних питань (Драпушко, Горінов, & Філик, 2022).

Молодіжні ради, створені для представництва і захисту інтересів молоді, стають ключовим засобом для їхнього голосу в системі державного управління. Втім, активність та ефективність молодіжних рад значною мірою залежать від нормативно-правової бази, яка регулює їх діяльність та можливості. Нормативні акти також мають недоліки, оскільки часто не забезпечують достатньої гнучкості для адаптації молодіжних рад до локальних умов і потреб, що може призводити до формалізму у їх роботі, обмеження представництва в молодіжних радах різних категорій молоді та зниження їх впливу на рішення, які стосуються молоді. У цьому контексті, важливо створити умови для обміну досвідом між молодіжними радами різних регіонів, що дозволить більш ефективно впроваджувати інноваційні підходи і практики в місцеву діяльність. Загалом, молодіжні ради є важливим інструментом для залучення молоді до управління державою та розвитку демократії (Байдарова, 2020).

Молодіжні ради діють як мости між молоддю та урядовими структурами, надаючи молодим людям можливість брати участь у формуванні політики та вирішенні місцевих питань (Рада Європи, 2022). Через роботу в таких радах молоді особи можуть приносити свої ідеї та ініціативи, які враховуються при прийнятті рішень. Ще одним важливим інструментом є участь молоді в громадських ініціативах та волонтерських програмах. Ці діяльності не тільки допомагають розвивати навички та здібності молодих людей, але й залучають їх до роботи на благо громади (Ярема та ін., 2018). Волонтерство допомагає молоді здобути практичний досвід, покращує їх розуміння суспільних процесів та зміцнює їх почуття відповідальності за майбутнє своєї країни.

Соціальні медіа та цифрові платформи стають все більш важливими у залученні молоді (UNFPA, 2018), особливо в період війни в Україні (Левченко, Величко, & Ковшун, 2018; IREX & USAID, 2022). Інтернет надає широкі можливості для молодіжного самовираження, обміну ідеями та координації спільних дій. Завдяки цифровим технологіям молоді люди можуть організувати

онлайн-кампанії, створювати віртуальні спільноти та впливати на публічну думку, що значно розширює їхні можливості для участі у вирішенні соціально важливих питань (Демчук, 2022).

Таким чином, шляхи залучення молоді до суспільного життя мають багатограний характер і вимагають комплексного підходу, який поєднує освіту, волонтерство, активну громадську діяльність та використання сучасних технологій. Це дозволяє молодим людям не тільки бути почутими в суспільстві, але й реально впливати на зміни в країні (Драпушко, & Горінов, 2022).

Результати дослідження рівня участі та залучення молоді до громадської діяльності Вараської територіальної громади Рівненської області. З метою дослідження рівня цієї активності та виявлення чинників, що впливають на залучення молоді до громадського життя, було проведено опитування серед молоді Вараської територіальної громади та членів Молодіжної ради при Вараській міській раді.

Вараська територіальна громада розташована на півночі Рівненської області та об'єднує місто Вараш і кілька навколишніх населених пунктів. Громада має специфічну економічну структуру, оскільки її розвиток значною мірою пов'язаний із діяльністю Рівненської атомної електростанції – одного з найбільших підприємств регіону. Це забезпечує стабільні надходження до місцевого

бюджету, проте водночас створює залежність від одного галузевого роботодавця. Соціально громада характеризується поєднанням міського та сільського населення, що зумовлює різний рівень доступу до освітніх, культурних і соціальних послуг. Молодь Вараської громади демонструє високий потенціал активності, проте потребує більшої підтримки в реалізації ініціатив, розвитку волонтерських програм, участі у прийнятті рішень та розбудові молодіжної інфраструктури. Культурне життя громади динамічне: у місті діють заклади освіти, мистецькі колективи, бібліотеки, будинки культури, активно розвиваються молодіжні простори та ініціативи, спрямовані на неформальну освіту. Водночас у сільських територіях відчувається дефіцит культурних і дозвілєвих можливостей, що потребує залучення додаткових ресурсів і партнерств. Серед пріоритетних напрямів розвитку громади – підтримка молодіжної участі, екологічні ініціативи, розвиток місцевого підприємництва, поліпшення транспортної та цифрової інфраструктури. Активізація громади, зокрема молоді, є необхідною умовою для сталого розвитку, зміцнення соціальної згуртованості та формування сучасного, безпечного і привабливого простору для життя.

У опитуванні молоді Вараської територіальної громади взяли участь 141 респондент. Склад респондентів за соціально-демографічними показниками викладений у табл. 2.

Таблиця 2

Соціально-демографічний склад респондентів (молодь Вараської ТГ)

Населений пункт проживання	Місто Вараш	Село Заболоття	Село Рафалівка	Село Більська Воля	Село Озірці	Село Мульчиці
Кількість респондентів (n%)	85/(60,3 %)	22/(16,6 %)	12/(8,5 %)	14/(9,9 %)	4/(2,8 %)	4/(2,8 %)
Стать	Чоловіча			Жіноча		
Кількість респондентів (n%)	30/(21,3 %)			111/(78,7 %)		
Вік	<16	16	17	18	18>	Не вказали
Кількість респондентів (n%)	23/(16,3 %)	60/(42,6 %)	34/(24,1 %)	14/(9,9 %)	6/(4,3 %)	4/(2,8 %)
Всього респондентів	141					

В опитуванні членів Молодіжної ради при Вараській міській раді взяли участь 13 респондентів віком 19–30 років. Запитання в опитувальнику було поділено на чотири блоки, відповідно до їх спрямування: 1) соціально-демографічний, 2) блок, присвячений вивченню мотивації для участі в Молодіжній раді, 3) блок, спрямований на визначення обов'язків та участі членів Молодіжної ради і молоді громади у громадському житті та 4) блок, спрямований на визначення бар'єрів участі молоді та членів Молодіжної ради до громадського життя громади.

Послідовність проведення дослідження включала наступні етапи:

- розробка двох анкет у програмі Google форма,
- процес поширення та опитування молоді Вараської територіальної громади,
- процес поширення та опитування членів Молодіжної ради при Вараській міській раді,
- аналіз та обробка отриманих результатів, якісний та кількісний аналіз показників дослідження, створення діаграм різних видів відповідно до мети.

Результати свідчать, що молодь досліджуваної громади визнає свою важливість у діяльності громади та

вважає, що інші люди також визнають внесок молоді у громадське життя. Рівень участі молоді громади відповідає показнику вищого за середній 4), а за моделлю Р. Харта – рівень участі, що відповідає сходинці "консультації та інформування", проте значна частина респондентів оцінює власний рівень участі на трьох найвищих сходинах (рис 1).

Найпривабливішими формами для участі молоді вважає участь у молодіжних організаціях, у соціальних проєктах та програмах, а також у роботі молодіжних рад, парламентів та форумів. У той же час, найпопулярнішими спільнотами серед респондентів стали організації, діяльність яких пов'язана з освітою, наукою, мистецтвом, музикою, спортивні та розважальні організації, учнівське та студентське самоврядування, волонтерські ініціативи (рис. 2).

Існує тенденція до зниження частоти участі молоді у молодіжних організаціях, центрах, рада, ініціативах або подібних організацій, а найбільш відвідуваними молоддю заходами за останні 12 місяців стали культурні заходи, волонтерські акції та спортивні змагання.

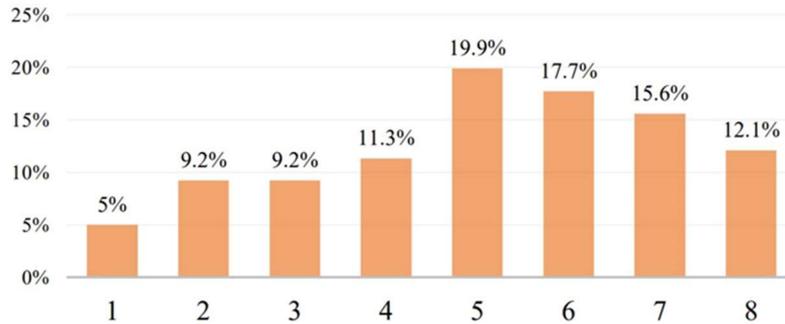

Рис. 1. Оцінювання респондентами власної участі у громадській діяльності відповідно до "Драбини участі молоді" Р. Харта

Рис. 2. Найбільш привабливі для респондентів форми участі

Найбільше респондентів (42,6 %) іноді беруть участь у роботі молодіжних рад, деякі зазначили, що були активними учасниками молодіжних рад у минулому (13,5 %), а також були такі, хто знає про існування молодіжних рад, але не бере активної участі в їхній роботі (14,2 %).

Відповідно до результатів найвідчутливішими перешкодами для активної участі молоді у громадському житті є

недостатня підтримка з боку дорослих членів громади та недостатність часу. Такі яскраві показники вказують на саме ті перешкоди, які найчастіше зустрічаються на рівні молоді громади. Менше респондентів визначили наступні перешкоди: втрата мотивації, відсутність можливостей для самовираження та реалізації ініціатив, байдужість та втрата інтересу до громадських справ (рис. 3).

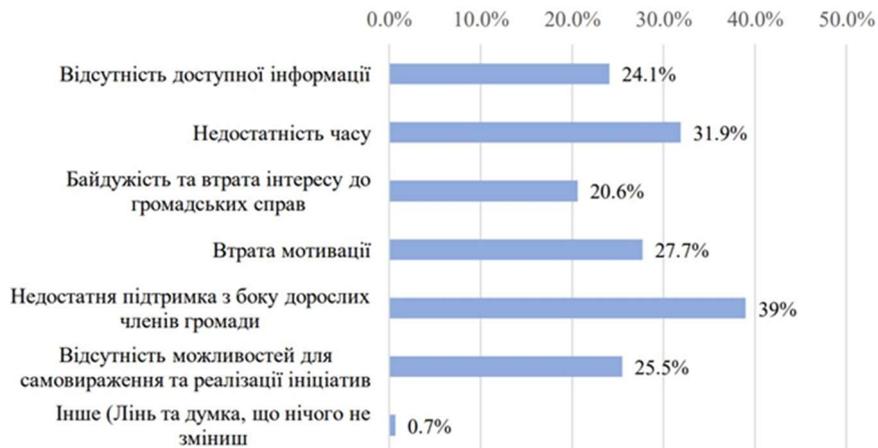

Рис. 3. Перешкоди для активної участі молоді у громадському житті

Слід зазначити, що серед опитаних зустрічалися респонденти, яким було відмовлено у прийнятті до молодіжних та інших подібних організацій. Зазначені відповіді стануть корисними для нас під час розробки рекомендацій, адже такий стримуючий фактор як відмова в участі, хоча і зустрічається рідше, та все одно існує.

Результати також демонструють, що більшість респондентів оцінюють рівень зацікавленості органів місцевого самоврядування у стимулюванні участі молоді у громадському житті та рівень підтримки органами самоврядування молоді для реалізації ідей як середній.

Аналіз відповідей членів Молодіжної ради при Вараській міській раді Рівненської області показує, що основними чинниками, які вплинули на мотивацію членів

Молодіжної ради при Вараській міській раді стали: бажання впливати на розвиток свого міста та його молоді, можливість особистісного зростання та саморозвитку, бажання бути частиною ініціативної команди та співпрацювати з однодумцями, а також інтерес до роботи органів влади та самоврядування.

Також можна зробити висновок, що члени Молодіжної ради беруть значну участь у громадській діяльності Вараської територіальної громади. Це підтверджується оцінкою респондентами власної участі, що відповідає 4 та 3 балам, а також активною участю представників ради у заходах, організаціях, ініціативах та проектах поза діяльністю у Молодіжній раді (рис .4).

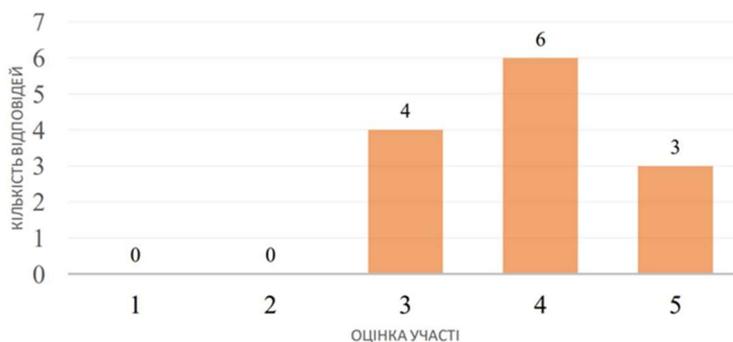

Рис. 4. Оцінка участі молоді Вараської територіальної громади у громадській діяльності

Розглянемо як члени Молодіжної ради розуміють саме поняття "участь молоді": це активна діяльність молодих людей, що спрямована на покращення громадського життя шляхом активної діяльності (включаючи обговорення проєктів, волонтерство, вплив на рішення та участь у місцевому самоврядуванні). У тому числі, це право голосу молоді та, відповідно, безпосередній вплив молоді на ухвалення рішень у громаді, певна відповідальність за розвиток громади. Рівень участі молоді у громадській діяльності більша частина респондентів (46,2 %) оцінюють як вищий за середню.

На основі отриманих даних нам також вдалося визначити низку бар'єрів, котрі, на думку респондентів, перешкоджають залученню молоді до громадської діяльності у Вараській територіальній громаді, серед яких найчастіше згадувались недостатня інформованість молоді (37,6 %) та недостатній рівень ресурсів і підтримки з боку старшого покоління та влади (39 %). Серед інших бар'єрів були: бюрократія та складні процедури, байдужість та неготовність до змін, страх відповідальності, відсутність доступних платформ для обміну ідеями. Окремі ж респонденти вказали на невідчутність перешкод або не змогли відповісти на запитання.

Молодіжній раді для більш активного залучення молоді до громадської діяльності не вистачає: фінансування та спонсорства, розширення партнерства та співпраці з іншими молодіжними/громадськими організаціями, ініціативами та іншими молодіжними радами, комунікації з владою, підвищення обізнаності про можливості участі молоді.

На основі отриманих результатів ми розробили рекомендації, які допоможуть молодіжним радам ефективніше залучати молодь до громадської діяльності, при цьому враховуючи наявні перешкоди і можливості їх подолання.

Рекомендації щодо підвищення ефективності залучення молоді до громадської діяльності молодіжними радами:

1. **Збільшення можливостей участі молоді у громадській діяльності.** Дані про рівень та бар'єри участі молоді засвідчує нестачу можливостей для молоді активно залучатися до громадської діяльності. Тому важливо спрямовувати діяльність молодіжних рад на створення доступних та різнопланових можливостей для участі молоді, враховуючи також молодь сільської місцевості, задля того, щоб вони мали змогу активно брати участь у заходах та молодіжних ініціативах незалежно від їх віку та місця проживання. Це передбачає впровадження таких кроків:

- **Розробка програм та заходів відповідно до інтересів,** при розробці яких варто врахувати, що молодь громади визначила найпривабливішими формами наступні: участь у молодіжних організаціях, участь у соціальних проєктах та програмах, а також участь у роботі молодіжних рад, парламентів та форумів.

- **Гнучкі форми участі.** Доречним є пропонування як короткострокових, так і довгострокових проєктів, онлайн та офлайн заходів, щоб кожен міг знайти зручний для себе формат участі.

- **Адаптація можливостей участі.** Тобто, важливо враховувати потреби молоді з різними соціальними, економічними та географічними особливостями, забезпечити доступність для молодих людей з інвалідністю, молоді сільської місцевості та молоді з віддалених від адміністративного центру населених пунктів.

- Доречним є **створення невеликих груп за інтересами,** які можуть стати активними осередками громадської діяльності. Такі ініціативні групи допоможуть утворити певну мережу молоді, що сприятиме підвищенню рівня залучення молоді усієї громади, а не лише у її адміністративному центрі. Тобто, замість того, щоб

покладатися виключно на ізольовані молодіжні ініціативи, розвиток спільної та взаємопов'язаної молодіжної екосистеми може стати потужною стратегією для інтеграції молоді громади.

- *Взаємодія і співпраця з навчальними закладами та іншими молодіжними осередками.* Доцільним є залучення закладів освіти та молодіжних/громадських організацій до розробки проєктів, ініціатив, заходів та інших можливостей участі молоді.

- *Оцінювання та моніторинг.* Окрім зазначених вище аспектів, важливо постійно працювати зі зворотним зв'язком від молоді, задля того, щоб розуміти їх потреби та адаптувати програми і заходи відповідно до їх очікувань та інтересів.

2. *Просвітницька робота з молоддю та популяризація діяльності молодіжних рад.* Просвітницька робота з молоддю та популяризація діяльності молодіжних рад є ключовими аспектами для підвищення обізнаності молоді про важливість громадської діяльності та стимулювання їх активності. Це передбачає впровадження таких кроків:

- *Організація систематичних інформаційних кампаній* у соціальних мережах у співпраці з зацікавленими сторонами, як то ЗМІ, заклади освіти, місцеве самоврядування, які братимуть участь у поясненні важливості громадської діяльності, поширенні інформації про реальні успіхи та вже втілені молодіжною радою проєкти.

- *Проведення тематичних заходів, реалізація програм і проєктів з інформування та консультацій для молоді.* Доречним є організація тренінгових занять з питань громадської діяльності, лідерства, комунікації, організації молодіжних проєктів, що стосуються молодіжних питань та участі у прийнятті рішень.

- *Проведення навчання для молодих людей,* де вони могли б набути нових знань, що стануть корисними в ухваленні рішень.

3. *Забезпечення підтримки молоді дорослими членами громади та органами місцевої влади.* Така підтримка молоді є важливою та полягає у забезпеченні молодих людей необхідною допомогою і ресурсами для їх активної участі у громадському житті та стійкої мотивації. Це передбачає впровадження наступних кроків:

- *Впровадження програм наставництва,* де досвідчені активісти та громадські діячі підтримують і направляють молодь громади, котрі включатимуть регулярні зустрічі менторів з молоддю для обговорення успіхів та досягнень молоді, обмін досвідом та практичними порадами, адже коли різні учасники часто спілкуються та співпрацюють у питаннях молоді, стає легше узгоджувати взаємодію між самою молоддю та представниками влади.

- *Впровадження спільних проєктів з дорослими,* а також створення умов для спільної діяльності молоді та органами місцевої влади сприятиме як обміну досвідом та знаннями, так і налагодження неформальної комунікації та позитивного діалогу між молодими людьми та владою.

- *Організація регулярних зустрічей та консультацій з представниками місцевої влади* для обговорення можливостей підтримки молодіжних ініціатив, налагодження механізмів фінансової підтримки молодіжних проєктів через місцевий бюджет, грантові програми.

- *Партнерство та співпраця молоді з громадськими організаціями та дорослими, що працюють з молоддю,* сприятиме забезпеченню комплексної підтримки молодих активістів шляхом проведення спільних з ними заходів, розробки проєктів.

4. *Підвищення мотивації молоді до участі у громадському житті.* Результати дослідження показали, що у

випадку, коли молоді важко знайти шляхи для самовираження у громадському просторі, вона поступово може відчувати втрату мотивації, що в подальшому сприятиме розвитку байдужості до участі в громадських справах. Для уникнення цього необхідним є:

- *Визнання та нагородження активних молодих людей* за їх внесок у розвиток громади (вручення сертифікатів, призів, грантів), а також організація урочистих заходів для відзначення найкращих молодіжних ініціатив та проєктів, що позитивно впливатиме на мотивацію молоді до участі у громадському житті.

- *Можливості особистісного зростання та самовдосконалення.* До прикладу, запровадження програм та ініціатив, які сприятимуть особистісному зростанню молоді. Також, під час впровадження подібних заходів, важливо взяти до уваги виділені під час дослідження чинники, які найбільше мотивують молодь до участі у громадській діяльності, серед яких: бажання змінити щось у своїй громаді, бажання познайомитися з новими людьми, знайти друзів, бажання допомагати іншим та набути нових навичок і досвіду.

- *Фокусування уваги на розробці тих заходів та проєктів, які відповідатимуть інтересам молоді громади,* а відповідно є найчастіше відвідуваними: культурні заходи, волонтерські акції та спортивні змагання.

5. *Збільшення ресурсів для залучення молоді у громадську діяльність.* Аналіз результатів проведеного дослідження вказує як на фінансові, так і на інформаційні обмеження та нестачу ресурсів, що перешкоджає молоді та членам молодіжної ради реалізовувати власні ідеї у вигляді проєктів та ініціатив, тому збільшення ресурсів для залучення молоді до громадської діяльності є критично важливим для забезпечення їх активної участі та ефективного функціонування молодіжних ініціатив. Це передбачає впровадження наступних кроків:

- *Активний пошук спонсорів та грантів для розробки та впровадження молодіжних проєктів та ініціатив.* В тому числі, налагодження зв'язків з громадськими організаціями та іншими молодіжними радами, що сприятиме спільному фінансуванню та підтримці проєктів.

- *Співпраця з місцевим бізнесом* для залучення додаткових ресурсів та підтримки молодіжних ініціатив. Це може включати фінансову підтримку, надання матеріалів, менторство та інші форми співпраці.

- *Запровадження програм та ініціатив, які сприятимуть особистісному зростанню молоді та розвитку особистого ресурсу.* Це можуть бути курси з розвитку особистих навичок, психологічного розвитку, майстер-класів, надання молоді можливостей для самовдосконалення через участь у культурних, спортивних та освітніх заходах.

- *Створення можливостей для участі молоді у міжнародних проєктах та програмах,* що сприятиме обміну досвідом та залученню міжнародних ресурсів і грантів.

- *Підвищення ефективності та впливу Молодіжної ради.* З опитування членів Молодіжної ради при Вараській міській раді ми визначили, що існує потреба в оптимізації внутрішніх процесів консультативно-дорадчого органу, розширення впливу на прийняття рішень та активне залучення молоді до діяльності ради. Молодіжна рада повинна мати чітку стратегію, налагоджені механізми комунікації та підтримку з боку інших інституцій. Це передбачає впровадження наступних кроків:

- *Посилення комунікації та співпраці всередині команди.* Чітка комунікація є ключовою для досягнення результатів: регулярні зібрання, лідерські рішення, покращення внутрішньої комунікації та формування

неформального діалогу з місцевою владою сприяють ефективності роботи молодіжної ради. Важливою також є розробка стратегічного плану розвитку молодіжної ради.

• *Фінансова стабільність та ресурси.* Для реалізації проєктів необхідне стабільне фінансування діяльності молодіжної ради: пошук спонсорів, грантів та партнерство з іншими організаціями допоможе забезпечити необхідні ресурси для діяльності молодіжної ради.

• *Розширення партнерства та співпраці.* Співпраця з молодіжними та громадськими організаціями, а також з іншими молодіжними радами країни дозволить об'єднати ресурси, підвищити ефективність діяльності та перейняти їхній позитивний досвід.

Таким чином, дотримання молодіжними радами представлених вище рекомендацій сприятиме підвищенню рівня залучення молоді до громадської діяльності, а також позитивно вплине на процес планування та впровадження розроблених молодіжною радою проєктів, програм та заходів.

Дискусія і висновки

Проведене дослідження дало змогу визначити сутність поняття громадської участі молоді та розкрити її рівні й форми реалізації. Встановлено, що громадська участь молоді полягає в активному включенні до різних сфер суспільного життя, зокрема до процесів ухвалення рішень, самоврядування в освітніх закладах, діяльності в молодіжних та громадських організаціях, а також у неформальних ініціативах.

Для аналізу рівнів участі молоді було застосовано шкалу Р. Харта "Участь дітей від символізму до громадянства", яка є доцільною для оцінки саме молодіжної залученості. Перші три рівні в цій моделі відповідають неучасті, наступні п'ять – активній участі.

Отримані результати підтверджують, що найпривабливішими формами діяльності для молоді є волонтерство, участь у соціальних проєктах і програмах, культурних заходах, молодіжних радах, парламентах і форумах. Популярними виявилися також спільноти, пов'язані з освітою, наукою, мистецтвом і музикою. Члени Молодіжної ради оцінили загальний рівень залученості як вищий за середній, що відповідає п'ятій сходинці моделі Харта – "консультації та інформування". Це свідчить про достатньо високий ступінь активності та зацікавленості молодих людей у розвитку громади. Цей результат є досить показовим: він свідчить про те, що навіть в активній громаді молоді частіше залучається на рівні "запрошених голосів", а не "співтворців" (рівні 7–8 за Хартом). Це підтверджує тезу, висловлену в Посібнику Ради Європи (2016), про те, що традиційні форми участі часто не дозволяють молоді вийти на найвищі рівні самостійного ініціювання та ухвалення рішень.

Разом із тим було виявлено бар'єри, що ускладнюють участь молоді в громадському житті. Серед них – брак підтримки з боку дорослих, обмежені ресурси, дефіцит часу, особливо в сільській молоді, а також недостатня поінформованість, бюрократичні перепони, байдужість і страх брати на себе відповідальність. На основі дослідження було розроблено шість блоків рекомендацій для посилення залучення молоді до громадської діяльності. Вони охоплюють розширення можливостей участі, інформаційно-просвітницьку роботу, популяризацію діяльності молодіжних рад, зміцнення підтримки з боку влади й громади, підвищення мотивації, збільшення ресурсів та впливу молодіжних структур. Узагальнюючи результати, можна стверджувати,

що участь молоді у громадському житті Вараської громади характеризується достатньо високим рівнем, проте вимагає створення більш сприятливих умов для подолання існуючих бар'єрів. Це дозволить забезпечити не лише формальне залучення, а й реальну активну участь молоді у процесах прийняття рішень та розвитку громади. Визначений перелік бар'єрів узгоджується з висновками дослідження UNFPA (2018), яке також акцентує на структурних та психологічних перешкодах, таких як брак довіри з боку інституцій та відчуття власної неефективності в молоді. Особливо важливим є наш висновок про загострення цих бар'єрів для сільської молоді, що потребує цілеспрямованих заходів у рамках молодіжної політики, згідно з підходом, запропонованим Репицьким та ін. (2019).

Аналіз нормативної бази показав, що молодіжні ради виконують консультативно-дорадчу функцію, сприяючи врахуванню інтересів молоді та забезпечуючи діалог між нею і владою. Їхня діяльність є важливим інструментом у формуванні молодіжної політики на різних рівнях. Відтак, наявні бажання та воля молоді брати громадську участь і впливати на рішення, що приймаються суспільством, передусім тих, які стосуються самої молоді, є потужним ресурсом для молодіжних рад. Однак молодіжні ради мають навчитися бути більш гнучкими і чутливими до потреб та можливостей молоді, аби менше асоціюватися із застарілими структурами і механізмами громадського залучення. Як зазначено у Посібнику щодо переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті (Рада Європи, 2016, с. 25–26), "молоді люди повинні отримати можливість експериментувати та знаходити правильні способи бути залученими, навіть якщо це означає зосередитися тільки на нетрадиційних формах участі".

Як бачимо, рівень залучення молоді значною мірою визначається підтримкою з боку дорослих, наявністю ресурсів, доступом до інформації та реальними можливостями для участі, а наявні бар'єри, зокрема обмежені ресурси, брак часу та інформації, можуть суттєво знижувати ефективність її участі, особливо для молоді з сільської місцевості. Громадська участь молоді є частиною ширшого поняття – громадянської залученості молоді, яка, своєю чергою, є результатом індивідуального досвіду, набутого в конкретному соціальному середовищі. Усвідомлення цього факту вимагає перегляду ролі місцевої громади та її соціальних інститутів у формуванні молодих громадян. Школа, як основний навчальний заклад, однопілля, місцеве суспільство, де живе молода людина – це і є середовище, в якому мають створюватися можливості для участі молоді. Латвійські дослідники П. Юрс та А. Самусевича наголошують на важливості громадянської освіти і наголошують, що її не можна інтерпретувати лише з точки зору знанневого виміру, адже самі знання не можуть впливати на громадянську компетентність учня та не є єдиною передумовою громадянсько-відповідальної поведінки (Jurs, & Samuseviča, 2020). Тому сім'ям та школам важливо сприяти певній громадянській активній поведінці дітей і молоді в педагогічному процесі, не лише інформувати їх, а й залучати до практичних дій: участі у соціальних акціях, відзначенні різних національних і місцевих свят, днів пам'яті, участі у флешмобах, в роботі шкільної ради, вступі до будь-якої молодіжної неурядової організації, прояві ініціативи у розробці законопроекту чи іншого нормативного документу, участі у громадських консультаціях тощо. Наші дані підтверджують цю думку: переважання форми "консультації та інформування"

(рівень 5 за Хартом) серед молоді прямо вказує на дефіцит саме практичного, досвідченого компонента в їхньому громадянському становленні. Таким чином, наші результати є практичним підтвердженням тези Юрса та Самусевича про необхідність поєднання знань з реальною діяльністю. Молодіжна політика має бути спрямована на формування комфортного середовища для життя, розвитку, зайнятості молоді в громадах (Репицький та ін., 2019, с. 6), забезпечення благополуччя молоді та позитивного сприйняття нею власної цінності для своєї родини, громади та країни (UNFPA, 2018, с. 7). Для втілення такого підходу необхідна консолідація зусиль усіх зацікавлених сторін та суб'єктів молодіжної політики, визначення як об'єднавчого і засадничого твердження, що сприятиме громадській активності молоді можна та необхідно, надаючи молодим людям можливість ставити і виконувати соціально важливі цілі, гарантуючи різноманітну підтримку, забезпечуючи необхідні ресурси, допомагаючи помітити мотивацію до громадянських дій, а також сприяючи розвитку громадянських компетенцій молоді за допомогою виховання та професійно орієнтованого процесу навчання, що відповідає інтересам, бажанням і потребам молодих людей, їхній самореалізації.

Реалізація розроблених нами рекомендацій, спрямованих на подолання виявлених бар'єрів та посилення практичного компонента участі, дозволить розкрити той потенціал проактивної громадської активності молоді, що забезпечує розвиток громадянського суспільства в довгостроковій перспективі, зміцнює демократичні цінності, об'єднує суспільство для подолання спільних викликів, впливає на політичні процеси та є безцінною інвестицією у вирішення різних соціальних проблем. Перспективним напрямом подальшого дослідження є застосування партисипативного підходу у вивченні ефективності залучення молоді до громадської діяльності молодіжними радами, зокрема, з урахуванням результатів запровадження розроблених нами рекомендацій.

Внесок авторів: Мар'яна Печончик – концептуалізація, розроблення методології дослідження, написання оригінальної чернетки, перегляд і редагування, формальний аналіз (тематичний аналіз, застосування математичних методів аналізу); Ольга Байдарова – концептуалізація, проектування методології дослідження, аналіз результатів, написання (перегляд і редагування).

Подяки. Молодіжній раді Вараської територіальної громади за згоду на участь в дослідженні й сприяння проведенню опитування серед молоді.

Джерела фінансування. Фінансування забезпечено Київським національним університетом імені Тараса Шевченка.

Список використаних джерел

- Акімова, Т. Ю. (2021). Залучення молоді до прийняття рішень: організаційно-управлінський аспект. *Наукові перспективи*, 5(11), 12–21. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-5\(11\)-10-25](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-5(11)-10-25)
- Аналітичний центр "Обсерваторія демократії". (n. d.). *Громадська участь у місцевій політиці: проблеми нормативно-правового забезпечення*. Громадський простір. <http://surf.li/ocfed>
- Байдарова, О. (2020). *Соціальна політика*. ВПЦ "Київський університет".
- Боярко, І., Злунціна, Т., & Морозова, Н. (2019). *Молодь України – 2019: Всеукраїнське соціологічне дослідження*. Університет банківської справи, Міністерство молоді та спорту України.
- Верховна Рада України. (2021). Про основні засади молодіжної політики: Закон України (№ 28) (ред. від 31.03.2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
- Волосевич, І., Когут, І., Жерьобкіна, Т., & Назаренко, Ю. (2023). *Вплив війни на молодь України*. Cedos.
- Демчук, В. С. (2022). Дайджест опитувань U-Report: I квартал 2022 р. *Український соціум*, 1(80), 123–134. <https://doi.org/10.15407/socium.2022.01.123>

Дорох, В. В., & Черній, О. В. (2018). *Форми участі громадськості в процесах прийняття рішень*. ТОВ "ТВОРИ".

Драпушко, Р. Г., & Горінов, П. В. (2022). Правові основи адміністративно-правового регулювання діяльності молодіжних консультативно-дорадчих органів в Україні. *Юридична Україна*, 1(229), 6–15.

Драпушко, Р. Г., Горінов, П. В., & Філик, Н. В. (2022). Формування молодіжної політики в умовах демографічних викликів сучасної України. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Юридичний вісник. Серія: Повітряне і космічне право*, 1, 27–35. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.62.16478>

Кабінет Міністрів України. (2018, грудень 18). Про затвердження типових положень про молодіжні консультативно-дорадчі органи: Постанова № 1198 (станом на 19.11.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-#Text>

Колдомасов, І. (2019). *Громадська та політична активність молоді: сучасна дійсність*. Громадський простір. <https://www.prostir.ua/?focus=hromadska-ta-politychna-aktyvnist-molodi-suchasna-dijisnist>

Корпач, Н., & Щерблюк, С. (2020). Стан сформованості життєвої компетентності студентів. *Глея: науковий вісник*, 156(5), 74–79. <http://gleya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=226>

Кулінич, О. (2016). Особливості формування і реалізації публічної молодіжної політики на сучасному етапі суспільного розвитку. У *Молодіжна політика та молодіжна робота: матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції* (с. 42). Дніпро.

Кулінич, О. В., Барінова, Д. С., & Нестеренко, В. В. (2018). *Участь молоді в управлінні громадами*. Харківський відокремлений підрозділ Центру розвитку місцевого самоврядування.

Левченко, Н. В. (2021). Аналіз нормативних документів у сфері молодіжної роботи: міжнародний аспект. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 83, 96–102. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.83.20>

Левченко, О., Величко, Н., & Ковшун, Л. (2018). *Партисипативний підхід та практики на рівні громади*. Фонд громади Херсона "Захист".

Лях, Ю. І. (2020). Сучасні західні моделі публічного управління: прийняття управлінських рішень. У М. Новікова та ін., *Теоретичні основи забезпечення якості прийняття управлінських рішень в умовах європейської інтеграції* (с. 75–100). Національний університет міського господарства ім. О. М. Бекет.

Міністерство молоді та спорту України. (2021). *Молодь України – 2021 (Результати репрезентативного соціологічного дослідження)*.

Міністерство молоді та спорту України. (2024). *Аналіз утворення молодіжних рад в Україні*. <https://mms.gov.ua/news/analiz-utvorennia-molodizhnykh-rad-v-ukraini>

Палагнюк, Ю. В., Костева, Т. Б., & Соловйова, А. С. (2021). *Участь молоді у розвитку громадянського суспільства в Україні*. Іліон.

Печончик, М. Р., & Байдарова, О. О. (2022). Нерівність та молодь: виклики для сучасної професійної соціальної роботи. У Ю. М. Швалб (Ред.). *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (11–12 березня 2022 року, Київ) (с. 51–54). КНУ імені Тараса Шевченка.

Пильгун, Л., Колобов, А., & Єленева, І. (Упор.). (2014). *Посібник для молоді: жодних рішень щодо нас без нас*.

Президент України. (2021, березень 12). Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року (Указ № 94/2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>

Рада Європи (2016). *Скажи своє слово! Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті*. Видавництво Ради Європи; ТОВ "Час Змін Інформ".

Рада Європи. (2020). *Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді* (2-ге вид.).

Рада Європи. (2021). *Словник термінів, які використовує Рада Європи у сферах молодіжної політики, прав людини та неформальної освіти*. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the-youth-policy-field-for-human-rights-and-non-formal-education>

Рада Європи. (2022). *Україна: посібник з відкритого місцевого самоврядування та публічної етики*. (3-ге вид.). <https://rm.coe.int/1680ac7747>

Репицький, Т. та ін. (2019). *Активізація молоді та залучення до діяльності з розвитку громад: практичний посібник для місцевої влади*. https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/405/Youth_Engagement_Practices.pdf

Тілікіна, Н. (2022). Методика вимірювання рівня участі молоді у суспільному житті. *Série: Sociologie*, 4(11), 53–65. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4\(11\)-52-70](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4(11)-52-70)

Тілікіна, Н., Андриченко, Т., & Болтівець, С. (2023). *Рівень залученості дітей та молоді до рухової і фізичної активності та вплив спорту на фізичне і ментальне здоров'я: Звіт за результатами дослідження*. Kateryna Biloruska Foundation.

Центр розвитку кар'єри. (2023). *Посібник із залучення молоді*. https://eraukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/1.2.3_1.4.1_2.1.1_3.2.1_Posibnyk-iz-zaluchennia-molodi.pdf

Ярема, О. та ін. (2018). *Молодь в Україні. Документація*. Польсько-німецька співпраця молоді (ПНСМ).

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <http://www.participatorymethods.org/sites/participatorymeth.pdf>

Hart, R. A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. UNICEF Innocenti Research Centre. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf

Info Sapiens & IREX. (2021). *Мріємо та діємо: Опитування молоді*. https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2023/Socdoslidjenja/opituvannya-molodi-2021-irex.pdf

IREX & USAID. (2022). *Y-VIBE: Індекс взаємодії молоді з інформацією (Аналітичний звіт)*.

Jurs, P., & Samuseviča, A. (2020). *Pilsoniskā līdzdalība: jauniešu potenciāls*. Liepājas Universitātes izdevniecība LiePA.

Pazey, B. L. (2020). Incorporating the voices and insights of students with disabilities: Let's consider our approach. *International Journal of Student Voice*, 8(1). https://bbp-us-e1.wpmucdn.com/sites.psu.edu/dist/2/163206/files/2023/05/FINAL-IJSV_Incorporating-Voices-Insights-of-SWD_Reconsider-Approach_6_5_2020.pdf

Sousa, R., & Monteiro, A. (2020). *Models of youth participation handbook*. Erasmus+ Programme, European Commission.

Transparent Cities. (n. d.). Молодіжні ради при органах місцевого самоврядування: роль, функції, географія, як долучитися. <https://transparentcities.in.ua/articles/molodizhni-rady-pry-orhanakh-mistsevoho-samovriaduvannia-rol-funktsii-heohrafiia-yak-doluchytysia>

UNFPA. (2018). *Благополуччя молоді в містах: практичний посібник*.

USAID. (2022). *Молодіжне волонтерство в Україні*. <https://cutt.ly/wMIMVHI>

References

Akimova, T. Y. (2021). Youth involvement in decision-making: Organizational and managerial aspects. *Scientific Perspectives*, 5(11), 12–21.1 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-5\(11\)-10-25](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-5(11)-10-25)

Analytical Centre "Observatory of Democracy" (n. d.). *Public participation in local politics: problems of regulatory and legal support*. Public space [in Ukrainian]. <http://surl.li/ocfed>

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224. <http://www.participatorymethods.org/sites/participatorymeth.pdf>

Baidarova, O. (2020). *Social policy*. Kyiv University Publishing Center [in Ukrainian].

Boyarko, I., Zlucinica, T., & Morozova, N. (2019). *Youth of Ukraine – 2019: National sociological survey*. University of Banking Affairs, Ministry of Youth and Sports of Ukraine [in Ukrainian].

Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018, December 18). On approval of the model regulations on youth advisory bodies: Resolution No. 1198 (as of 19.11.2022) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-#Text>

Career Development Center. (2023). *Guide to youth engagement: Training manual* [in Ukrainian] https://eraukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/1.2.3_1.4.1_2.1.1_3.2.1_Posibnyk-iz-zaluchennia-molodi.pdf

Council of Europe (2016). *Have your say! Manual on the Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life*. Council of Europe Publishing; Chas Zmin Inform LLC [in Ukrainian].

Council of Europe. (2020). *Compass: Handbook on human rights education with youth* (2nd ed.) [in Ukrainian].

Council of Europe. (2021). *Glossary of terms used by the Council of Europe in youth policy, human rights, and non-formal education* [in Ukrainian]. <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/dictionary-of-terminology-used-by-the-council-of-europe-in-the-youth-policy-field-for-human-rights-and-non-formal-education>

Council of Europe. (2022). *Ukraine: Handbook on Open Local Government and Public Ethics*. (3rd ed.) [in Ukrainian]. <https://rm.coe.int/1680ac7747>

Demchuk, V. S. (2022). Digest of U-Report surveys: Q1 2022. *Ukrainian Society*, 1(80), 123–134 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/socium2022.01.123>

Dorokh, V. V., & Cherniy, O. V. (2018). *Forms of public participation in decision-making: Educational and methodological manual*. TVORI [in Ukrainian].

Drapushko, R. H., & Horinov, P. V. (2022). Legal foundations of administrative-legal regulation of youth advisory bodies in Ukraine. *Legal Ukraine*, 1(229), 6–15 [in Ukrainian].

Drapushko, R. H., Horinov, P. V., & Filik, N. V. (2022). Formation of youth policy under demographic challenges in modern Ukraine. *Scientific Works of the National Aviation University. Legal Bulletin. Series: Air and Space Law*, 1, 27–35 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.62.16478>

Hart, R. A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. UNICEF Innocenti Research Centre. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf

Info Sapiens & IREX. (2021). *We dream and act: Youth survey*. [in Ukrainian]. https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2023/Socdoslidjenja/opituvannya-molodi-2021-irex.pdf

IREX & USAID. (2022). *Y-VIBE: Youth interaction with information index (Analytical report)*.

Jurs, P., & Samuseviča, A. (2020). *Civic Engagement: Youth Potential*. Liepaja University Publishing House LiePA.

Koldomasov, I. (2019). *Civic and political activity of youth: Current realities*. Hromadskyi Prostir. [in Ukrainian]. <https://www.prostir.ua/?focus=hromadska-ta-politychna-aktyvnist-molodi-suchasna-dijsnist>

Korpach, N., & Shchebliuk, S. (2020). Level of life competence formation among students. *Scientific Bulletin*, 156(5), 74–79 [in Ukrainian]. <http://gileya.org/index.php?ng=library&cont=long&id=226>

Kulinich, O. (2016). Features of formation and implementation of public youth policy at the current stage of societal development. In *Youth policy and youth work: Materials of the interregional scientific-practical conference* (p. 42). Dnipro [in Ukrainian].

Kulinich, O. V., Barinova, D. S., & Nesterenko, V. V. (2018). *Youth participation in community governance*. Kharkiv Regional Branch of the Center for Local Government Development [in Ukrainian].

Levchenko, N. V. (2021). Regulatory documents in the field of youth work: international aspect. *Scientific Journal of NPU named after M. P. Drahomanov. Series 5: Pedagogical sciences: realities and prospects: collection of scientific works*, 83, 96–102 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.83.20>

Levchenko, O., Velychko, N., & Kovshun, L. (2018). *Participatory approach and practices at the community level*. Kherson Community Fund "Zakhyt" [in Ukrainian].

Liakh, Y. I. (2020). Modern Western models of public administration: management decision-making. In M. Novikova et al., (Eds.), *Theoretical foundations of ensuring the quality of management decision-making in the context of European integration*. (pp. 75–100). O.M. Beckett National University of Urban Economy [in Ukrainian].

Ministry of Youth and Sports of Ukraine. (2021). *Youth of Ukraine – 2021 (Results of a representative sociological survey)*. [in Ukrainian].

Ministry of Youth and Sports of Ukraine. (2024). Analysis of youth councils formation in Ukraine [in Ukrainian]. <https://mms.gov.ua/news/analiz-utvorennia-molodizhnykh-rad-v-ukraini>

Palagnyuk, Y. V., Kostieva, T. B., & Soloviova, A. S. (2021). *Youth participation in the development of civil society in Ukraine*. Ilon [in Ukrainian].

Pazey, B. L. (2020). Incorporating the voices and insights of students with disabilities: Let's consider our approach. *International Journal of Student Voice*, 8(1). https://bbp-us-e1.wpmucdn.com/sites.psu.edu/dist/2/163206/files/2023/05/FINAL-IJSV_Incorporating-Voices-Insights-of-SWD_Reconsider-Approach_6_5_2020.pdf

Pechonchik, M. R., & Baidarova, O. O. (2022). Inequality and youth: challenges for contemporary professional social work. In Shvalb, Yu. M. (Ed.). *The developmental potential of contemporary social work: methodology and technologies: materials from the VII International Scientific and Practical Conference* (March 11–12, 2022, Kyiv) (pp. 51–54). Taras Shevchenko National University of Kyiv [in Ukrainian].

Pylgun, L., Kolobov, A., & Yeleneva, I. (Eds.). (2014). *Guide for youth: No decisions about us without us* [in Ukrainian].

President of Ukraine. (2021, March 12). On the National Youth Strategy until 2030 (Decree No. 94/2021) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>

Repytsky, T. et al. (2019). *Youth engagement and participation in community development: Practical guide for local authorities* [in Ukrainian]. https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/405/Youth_Engagement_Practices.pdf

Sousa, R., & Monteiro, A. (2020). *Models of youth participation handbook*. Erasmus+ Programme, European Commission.

Tilikina, N. (2022). Methodology for measuring the level of youth participation in public life. *SÉRIE Sociologie*, 4(11), 53–65 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4\(11\)-52-70](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-4(11)-52-70)

Tilikina, N., Andriuchenko, T., & Boltivets, S. (2023). *Level of children and youth involvement in physical activity and sports impact on physical and mental health: Research report*. Kateryna Biloruska Foundation [in Ukrainian].

Transparent Cities. (n. d.). *Youth councils at local self-government bodies: Role, functions, geography, how to join* [in Ukrainian]. <https://transparentcities.in.ua/articles/molodizhni-rady-pry-orhanakh-mistsevoho-samovriaduvannia-rol-funktsii-heohrafiia-yak-doluchytysia>

UNFPA. (2018). *Youth well-being in cities: Practical guide*.

USAID. (2022). *Youth Volunteering in Ukraine*. <https://cutt.ly/wMIMVHI>

Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). On the main principles of youth policy: Law of Ukraine (No. 28) (as amended 31.03.2023) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>

Volosevich, I., Kohut, I., Zherjobkina, T., & Nazarenko, Y. (2023). *Impact of war on youth in Ukraine*. Cedos [in Ukrainian].

Yarema, O. et al. (2018). *Youth in Ukraine: Documentation*. Warsaw / Potsdam: Polish-German Youth Cooperation (PGYC) [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 30.09.25
Прорецензовано / Revised: 08.10.25
Схвалено до друку / Accepted: 16.10.25

Olha BAIDAROVA, PhD (Psychol.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-2332-1769
e-mail: baidarovao@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Mariana PECHONCHYK, Master's student
ORCID ID: 0009-0000-2938-523X
e-mail: motomanmr@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

YOUTH PARTICIPATION IN ACTIVITIES OF LOCAL COMMUNITY'S YOUTH COUNCIL

B a c k g r o u n d . *Youth participation in public life is one of the key factors in shaping civil society. In the context of social challenges aggravated by the Russian-Ukrainian war, the importance of involving young people in decision-making processes that directly affect their lives and community development is increasing. Youth councils of territorial communities serve as important platforms for dialogue between young people and authorities; however, the effectiveness of their activities is often constrained by a number of barriers. The purpose of this study is to determine the level and forms of youth participation in civic activities, to identify the factors and obstacles to their involvement, as well as to develop recommendations for improving the effectiveness of youth councils.*

M e t h o d s . *To achieve the research goal, a set of theoretical (the analysis of scientific literature, legal acts, and documents on youth policy) and empirical methods (the survey of young people from the Varash territorial community and members of the Youth Council at the Varash City Council) was applied.*

R e s u l t s . *The study revealed that the level of youth participation in civic activities is above average and corresponds to the fifth step of R. Hart's model – "consultation and information." The most attractive forms of participation for young people are involvement in youth organizations, councils, parliaments, and forums, as well as social projects and programs, with education, science, and art being the most popular areas. At the same time, the main barriers identified include a lack of adult support, shortage of resources and time, insufficient awareness, bureaucratic obstacles, fear of responsibility, and unequal access to opportunities in rural areas. Members of the Youth Council confirmed the interest of young people in influencing community development but emphasized the need for enhanced resource and information support. Based on the findings, recommendations were developed that include expanding opportunities for participation, educational initiatives, strengthening support from authorities and communities, increasing motivation, and building partnerships.*

C o n c l u s i o n s . *Youth civic participation is a powerful resource for community development and the formation of active citizenship. Youth councils play a key role in creating a favorable environment for such participation; however, their effectiveness requires comprehensive measures: expanding accessible formats of engagement, support from adults and authorities, adequate resources, and information transparency. Ensuring these conditions will contribute to genuine youth participation in decision-making processes, strengthen social responsibility, and promote the democratic potential of territorial communities.*

K e y w o r d s : *barriers to participation, civic participation, level of involvement, territorial community, youth, youth council.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.